

УДК [111.1:124.2]:316.4

DOI 10.35433/PhilosophicalSciences.1(95).2024.131-139

СЕНС ЖИТТЯ КРИЗЬ ПРИЗМУ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО ДОСВІДУ В ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Л. М. Сафонік*

У статті досліджується перевизначення сенсу життя крізь неklasичну філософську призму, припускаючи, що традиційна вертикальна модель визначення сенсу життя втратила свою ефективність. Традиційний підхід, який колись домінував у розмовній сфері, тепер розглядається як недостатній для вирішення сучасного екзистенційного питання смислу буття і сенсу життя. Перед викликами екзистенціальних потрясінь люди сьогодні шукають надійнішу екзистенціальну основу, яка виходить за межі вербально-метафізичних практик, спонукаючи їх шукати автентичності в житті. Це прагнення допомагає їм орієнтуватися в численних життєвих викликах і ситуаціях. Нестабільність сучасного буття спонукає запропонувати горизонтальний принцип осмислення життя. Цей принцип сприяє створенню смислів крізь людську діяльність, сприяючи існуванню за допомогою "сенсу" та "думки" протягом цього життя. Показано різницю між сенсами та значеннями: сенси вкорінені в емоційних і чуттєвих аспектах людської природи, підкреслюючи унікальність і оригінальність життя, тоді як значення виникають із вербального рефлексивного мислення, що включає мову та спілкування.

Конституювання смислів підкреслює важливість інтелектуального потенціалу в забезпеченні сенсу життя. Артикуляція єдності між чуттєвими та рефлексивними людськими здібностями в розумінні дискурсу сенсорозуміння прояснює складні механізми, задіяні в забезпеченні сенсу людського життя. Підкреслюється, що значення – це спосіб вираження стійких цювлень, закріплених у свідомості та культурі людей. Автор виступає проти звички створювати ієрархії сенсу життя, ототожнюючи сенс життя з вершиною піраміди, оскільки ця ідея перешкоджає конституюванню смислів. У статті також підкреслюється, що насильство розсіює семантичний горизонт, потенційно призводячи до втрати сенсу життя. Ця втрата спонукає людей свідомо та відповідально генерувати життєвий дискурс, чітко формулюючи свої екзистенціальні сенси та відкидаючи зовнішні проекти для забезпечення сенсу життя. Виявлено тенденції фрагментації в сучасному людському бутті, результатом яких є мозаїка екзистенційних смислів. Цифрова культура полегшує існування сучасних індивідів у межах ситуативних екзистенційних смислів, сприяючи цій екзистенційній мозаїці. Відповідно, індивіди стають ізольованими, інтенсифікуючи спілкування за допомогою інформаційних технологій і ризикуючи втратити "іншого" у своєму екзистенційному просторі. Очевидна втрата фундаментального сенсу життя вимагає розмови про важливість конституювання сенсу. Висновується, що сучасні

* Лідія Сафонік / Lidiya Safonik, доктор філософських наук, професор, професор кафедри історії філософії (Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна)

lidiyasafonik@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3525-9501>

люди навчаються жити посеред втрати коренів у розмитих контурах розуміння ситуації. Це розуміння ідентифікує сенс життя як принцип інтегративного сенсу людського існування.

Ключові слова: буття, життя, сенс, зміст, розуміння, людина, криза покликання, спільнота, відповідальність.

THE MEANING OF LIFE THROUGH THE PRISM OF CONTEMPORARY UKRAINIAN EXPERIENCE IN A GLOBALIZED WORLD

L. M. Safonik

This article explores the redefinition of life's meaning through a non-classical philosophical lens, suggesting that the traditional vertical model for providing life's meaning has lost its efficacy. The traditional approach, which once dominated the mental framework, is now seen as insufficient for addressing contemporary existential meanings and the sense of life. In the face of existential upheavals, people today seek a more reliable existential foundation that transcends verbal-metaphysical practices, motivating them to pursue authenticity in life. This pursuit helps them navigate numerous life challenges and situations. The instability of modern existence prompts the author to propose a horizontal principle for providing life's meaning. This principle facilitates the creation of meanings through human activity, contributing to existence with "sense" and "opinion" throughout one's life. The difference between senses and meanings is shown: senses are rooted in the emotional and sensual aspects of human nature, highlighting life's uniqueness and originality, while meanings arise from verbal, reflective thinking involving language and communication.

The constitution of meanings underscores the importance of intellectual potential in providing life's sense. The articulation of the unity between sensual and reflective human capacities in discourse-sense understanding clarifies the complex mechanisms involved in providing life's sense. It is emphasized that meaning is a way of expressing stable representations fixed in people's minds and culture. The author argues against the habit of creating hierarchies of life's sense, equating life's sense with the pinnacle of a pyramid, as this idea obstructs the constitution of meanings. The article also highlights that violence disperses the semantic horizon, potentially leading to a loss of life's sense. This loss motivates individuals to consciously and responsibly generate their life's discourse, clearly articulating their existential meanings and rejecting external projects for providing life's sense. The article identifies the fragmentation tendencies in modern human existence, resulting in a mosaic of existential meanings. Digital culture facilitates the existence of modern individuals within situational existential meanings, fostering this existential mosaic. Consequently, individuals become isolated, intensifying communication through information technology and risking the loss of the "other" in their existential space. The apparent loss of fundamental life's sense necessitates a discourse on the importance of constituting sense understanding. In conclusion, the article posits that modern individuals learn to live amid the loss of roots in a dim outline of situational-sense understanding. This understanding identifies the meaning of life as a principle of integrative meaning within human existence.

Keywords: being, life, sense, meaning, understanding, person, vocation crisis, community, responsibility.

Постановка проблеми. Людина традиційної доби черпала насагу до життя з Божественного начала, конституюючи вертикально орієнтовану життєву модель, яка подекуди мала риси декларативного дискурсу, ціллю якого було нав'язування певного уявлення про сенс життя. Небезпека вертикально конституйованих моделей сенсу життя

у тому, що метафізичні сутності привносять тоталізуючу функцію у буття та мислення, створюючи ситуацію неспроможності самочинного конституювання буттєвих смислів та життєвих сенсів. У ситуації неусталеного людського буття вертикальна модель сенсотворення не отримує достатньої підтримки, оскільки тоталізуючі вербально-

метафізичні практики відвертають людину від пошуку автентичності людського життя щодо "правдивості" самого буття.

Трансформації глобалізованої спільноти спонукали певне розпорошення морального обрію й нігілістичного забарвлення ґрунтовних цінностей. Сьогодні людина позбавлена звичного їй уявлення щодо сенсу життя. Людина неначе живе "на сипучих пісках", бо "пропало" буттєве опертя, котре проковує неусталеність життєвої ситуації, яка полягає у тому, що вчорашнє буттєве опертя є розмитим й розпорошеним, а сьогоднішнє – крихке й нетривке.

Актуальність проблеми.

Затребуваність конституювання буттєвих смислів стимулює зростання горизонтальних акцій, наворачтаючи людину до смислопошуку. Легітимізація горизонтального принципу в соціальних відносинах значною мірою конститується під знаком науково-освітнього розвитку та епістемного й дискурсивного впливу на соціальну, політичну й культурну ситуацію, змінюючи її сенсовідчуження. Глобалізована спільнота сьогодні переживає радикальні кризові зміни, які насамперед спричинені військовими конфліктами, загрозою ядерної війни, зміною клімату, пандеміями, пересторогами щодо штучного інтелекту, котрі зумовляють зміну узвичаєних контекстів й руйнування явно чи неявно усталеного ланцюга буття. У ситуації ускладнення соціальної дійсності, її непередбачуваності й невизначеності, коли людина позбавлена магістральних шляхів, рятівних практик, накатаних колій й усталених методологічних схем опертям людини є критична функція людського мислення, яка допомагає людині побачити спектр можливих аргументацій й додаткових рішень.

Людина глобалізованого сьогоднішнього потрапила у ситуацію надзвичайної ваги, – пошук сенсу життя в умовах "іншого" соціокультурного досвіду. Не лише людина, а й народи покликані

відповісти на питання щодо подальшої їх долі і вектору розвитку усього світу. Сенс життя – це філософське та екзистенціальне питання, яке спантеличує сьогодні мільйони людей. С. Франк стверджував, що питання сенсу життя "зачіпає нас в самих засадах нашого існування" і ці "прокляті питання" "про сенс життя хвилює і мучить у глибині душі кожную людину". Отже, це питання – не є теоретичним, не є предметом вільної розумової гри; "... це питання є питання самого життя, воно тим страшніше – і власне кажучи, ще набагато страшніше, ніж за тяжкої нужди питання про шматок хліба для втамування голоду" [6: 125–126].

Аналіз досліджень і публікацій.

Зразки розв'язання проблеми сенсу життя знаходимо у працях А. Богачова, М. Горлача, В. Громова, Н. Іванова, Р. Кіся, М. Козловця, С. Кримського, Т. Лютого, А. Мотошка, Е. Осічнюка, Ф. Папаяні, М. Поповича, І. Ортинського, Д. Рощина, А. Сафонік, Г. Сковороди, В. Шинкарука, Т. Цимбал, А. Яковенка. Історико-філософському контексту дослідження сенсу життя присвячені праці таких українських дослідників, як В. Жеребило, М. Жулинського, В. Кравченка, А. Павлишин, П. Ситника, П. Слюсарчука, Є. Шушкевича, Е. Чухрай. Серед американських та європейських дослідників, які аналізували проблему сенсу життя, потрібно виокремити Е. Вайскопф-Джонсона, М. Гайдегера, Й. Гесена, Е. Егера, А. Камю, Ф. Ніцше, С. Мадді, Р. Павленіса, А. Пауела, Дж. Ройса, В. Франкла, С. Франка, Н. Фенікса та інших. Названі дослідники послуговуються різноманітною методологією у розв'язанні складного філософського питання – сенсу людського життя.

Мета дослідження. Виходячи з глобальних реалій сьогоднішнього, проаналізувати феномен сенсу життя крізь призму українського досвіду в контексті глобалізованої спільноти.

Виклад основного матеріалу. Концептуалізація сенсу життя ґрунтується на фундаментальному положенні, яке полягає у розрізненні

смислу буття і сенсу життя, буттєвих смислів і життєвих сенсів. Отже, якщо життєві сенси закорінені в чуттєво-тілесній природі людини, окреслюючи самотність індивідуального та спільного людського досвіду, то смисли обумовлені вербальним рефлексивним мисленням з його знаково-символічним опосередкуванням. У час диференціації та подрібнення модерністського дискурсу залучення рефлексивного компонента свідомості є перепорою спекулятивних та маніпулятивних практик. Він сприяє смислоконституванню, зумовляваному вербальним мисленням та логічними процедурами із залученням мовно-комунікативного та аргументаційного опосередкування, уможливаючи життя людини "зі-смилом", "із думкою" впродовж усього життя та сприяють розумінню сенсу життя як інтегративної засади смислів та сенсів людського буття. Людина, яка не залучає рефлексивний компонент своєї свідомості неспроможна долучитися до репрезентативної та дискурсивної семантики, що уможливає смислові спонуки розуміння.

Європейський життєсвіт характеризується ліберальною дискурсивною семантикою та певним репрезентативним соціальнокультурним досвідом з його основними смаками та перцептивними орієнтаціями.

Російське суспільство має специфічну репрезентативну та дискурсивну семантику, яка окреслена засадами "руського міра", який не передбачає смислових спонук розуміння, а лише діє згідно цього владного нарративу. Він дозволяє російським політичним елітам закріплювати той чи інший сенс, який є вигідний їм у тій чи іншій ситуації. Концепт "руського міра" не передбачає ніякого добровільного смислоконститування, оскільки смисл затиснутий в лещата строгих владних ієрархій. Якщо розглянути контекст ліберального суспільного укладу, то смисл розглядаємо як найбільш дифузійний феномен, оскільки явно чи неявно смисл пронизує усе, що роблять, думають, відчувають, вірять люди й

визначає величезний діапазон людських реакцій.

Американські дослідники Дж. Ройс та А. Пауел розглядають смисл як найбільш дифузійний феномен, оскільки явно чи неявно смисл пронизує усе, що роблять, думають, відчувають індивіди, вірять люди й визначає величезний діапазон людських реакцій". Отже, люди переживають своє життя у світлі того, що вони осмислюють, тобто у світлі індивідуальних підходів до життя. Поняття особового смислу співзвучне значимості чогось чи когось, "яку кожен індивід приписує критичним аспектам буття [10: 234]. Інший американський мислитель П. Фенікс пов'язує сутність людини зі спрямованістю на здійснення смислів, бо "людина – це істота, особливістю життя якої є оволодіння смислами та їх реалізація..." [9: 344]. Людина спроможна створювати, відкривати та насолоджуватися смислами [9: 48].

Сьогодні в життя мільйонів українців повномасштабна війна Росії проти України увірвалася не очікувано, змінюючи кардинально усталений спосіб життя, побут, звички, ментальність. Значна кількість українців загинула й травмовані, ще більша, – внутрішньо переміщені особи й біженці, які блукають світом. Ми покликані осмислити цей феномен війни. Осмислення кожного з-нас може бути відмінним залежно від нашого життєвого досвіду, освіти, цінностей, переконань і принципів. Наш лінгвістичний апарат "збагатився" словами з позитивною конотацією: військова і військовий, ветеран і ветеранка, волонтер і волонтерка й словами з негативною конотацією: війна, ворог, агресор, окуповані території, ухлянт, утікач, колаборант тощо. Наші лексичні описи сформовані нашим сприйняттям дійсності. Мова відгукується на реальність, виявляє репрезентації, які фіксують у свідомості сучасної людини. Наша мова розкриває те, що можна висловити словами, з тим, що буває неможливо передати мовними засобами. "Осідання буття", у-топос – це місця, у яких розпадається людська

мова і переходить у німоту. У німоті відбувається тимчасова або тривала втрата сенсу, бо зболена горем людина має долучити багато сил заради того, щоб хоч якось триматися у просторі сенсу.

Людська чуттєвість стає надміру загостреною, бо буття вимагає від людини сміливості, мужності, героїзму й жертвності, але не усі люди готові до таких кроків. Не усім вистачає буттєвої стійкості, мужності буттєвого вибору, сили духу і сили волі. Людська чуттєвість загострена, бо значна кількість українців загинула й травмовані, ще більша, – внутрішньо переміщені особи й біженці, які блукають світом. Питання виживання людини стоїть надзвичайно гостро, занурюючи людину в ендотимні шари її буття. Коли летять бомби й ракети, коли ворог знищує твою домівку, усталений уклад життя людина змушена шукати порятунку. Водночас є багато людей, які добровільно ідуть назустріч небезпеці, готові жертвувати своїм життям заради життя й безпеки інших. Такі люди не просто живуть, а роблять буттєвий вибір на користь не так свого життя, як інших, долі народу й світу.

Заціпеніння, крик, плач – це емоційна реакція людини, яка втрачає сенс життя. Спільнота найбільшим чином підтримує згорьовану людину через мову, вимовлене слово співчуття й розуміння глибини горя, відчаю і страху, які неунікно супутні людині, яка занурена у військовий конфлікт. Мовлення і дія людини свідчить про її орієнтації у бутті та життєві пріоритети. Ці концепти вказують на те, хто є людина, ким вона є у бутті. Людина через мовлення і дію виявляє свою унікальну особистісну самототожність та уможливає свою появу в людському світі [1: 137].

Будучи дотичними щодо прикладів героїзму наше сприйняття стає навантажено соціозначним змістом, бо ми всі у цьому контексті. Ми ділимося нашим світосприйняттям з іншими людьми, щоб донести до них глибину горя й втрат з метою запобігти насиллю

у майбутньому, застерегти світ від спокуси розв'язувати конфлікти насильницьким шляхом. Люди, які добре володіють мовою, структурують наше сприйняття у формі вірша, пісні, музики, оповіді, філософських розмислів. Метафора швидше схоплює емоцію, хоча завжди бракує "... лексикону з експресивним потенціалом, здатним охопити весь діапазон чуттєвих вражень, інтелектуалізація чуттєвого сприйняття нерозривно пов'язана з образним використанням мови. Тут немає проблеми, коли йдеться про такі сфери людського життя, як поезія, але суб'єктивність, притаманна чуттєвому сприйняттю, становить незліченні труднощі, коли ми розглядаємо технічний дискурс" [2: 37]. Філософські описи потребують більш тривалішого часу, якогось певного дистанціювання, щоб побачити кризу рефлексію.

Трансформація смислового контексту соціокультурної дійсності у світі й Україні свідчить про зміну світоглядних орієнтирів. У час кризи конфлікт між різними буттєвими і життєвими уявленнями, позиціями, думками, поглядами, настановами, цінностями й концепціями подекуди провокує антропологічний конфлікт, який полягає у тому, що одні люди найбільшим чином прагнуть як вижити самим, а інші – щоб вижили насамперед інші, етнос, спільнота, народ, цивілізація. Мораль завжди явним чи не явним чином розрізняє ліпше і гірше, добро і зло, правду і кривду, світло і темряву тощо.

Цифрова культура полегшує існування сучасних індивідів у межах ситуативних екзистенційних смислів, сприяючи цій екзистенційній мозаїці. Відповідно, індивіди стають більш ізольованими, інтенсифікуючи спілкування за допомогою інформаційних технологій і ризикуючи втратити "себе" та "іншого" у своєму екзистенціальному просторі. Звісно звуження ідентичності відбувається одночасно з її розширенням, оскільки технологічні комунікації дають змогу людині ідентифікувати себе з географічно віддаленими спільнотами,

носіями різних культурних, гендерних особливостей, соціального статусу, спонукає її відчутти себе одним з представників глобалізованої спільноти. Кіберпростір та супровідні йому субкультури надалі впливають на формування людиною сенсосприйняття. Блоги та сторінки в соціальних мережах виконують, з одного боку, функції самопрезентації, самореклами, саморефлексії, самопізнання, свідомого творення того чи іншого образу себе, а з другого, – консолідації українського народу довкола громадських ініціатив, зокрема волонтерських [4].

Кризовий час привносить кардинальну зміну ціннісної шкали людини, бо вона змушена швидко переорієнтуватися в трансформованому життєвому просторі, переосмислювати перебіг подій та займати певну ціннісну позицію. Подекуди людині бракує глибини мислення, щоб осмислити й прийняти нову реальність, оскільки звичка покладатися на властиву їй ціннісну шкалу залишилася. Проте ця шкала, закорінену в минулий особовий та соціальний досвід, зазнає змін й людині обертається голова від усіх цих метафізичних подій. Людина найшвидше залучає образно-схематичне мислення, щоб вкласти новий досвід у якість структури, однак цей тип може спонукає людину приймати швидкі емоційні рішення, які можуть виявитися фатальними та помилковими. Питання виживання людини особливо актуальне, коли летять бомби й ракети, коли ворог знищує твою домівку, усталений уклад життя. З другого боку, є багато людей, які добровільно йдуть назустріч небезпеці, готові жертвувати своїм життям заради життя й безпеки інших. Такі люди не просто живуть, а роблять буттєвий вибір на користь не так свого життя, як життя інших, долі народу й світу в цілому.

Світ загалом постав перед цивілізаційним вибором, який визначає його власну долю. Очевидна втрата фундаментального сенсу життя вимагає розмови про важливість

конституювання сенсу. Так, А. Шюц і Т. Лукман наголошують, що людина постійно проходить процес соціалізації, засвоюючи нові знання, яких ще не було в її особистому досвіді [8]. Досвід війни наявний у соціальному досвіді українців, однак його носіїв фактично немає в живих. Українці формують свій колективний досвід, свій "запас знань", який би вони не хотіли мати. Отже "вторинна соціалізація" (Т. Лукман) українців є травматичним досвідом, бо світоглядні принципи людей змінюються надзвичайно швидким темпом, що подекуди людина не встигає зі своїм розумінням. Повторна соціалізація глобалізованого світу із-за контексту небезпеки ядерної війни також певним чином не позбавлена травматизму.

Якщо подивитися ретроспективно, то дехто з мислителів стверджує, що сенс життя полягає у прагненні до щастя або реалізації своїх бажань та цілей і мети життя. Однак С. Франк категорично заперечує спробу ототожнити сенс життя з метою, бо "...виходить оте виснажене зачароване коло, яке, найголовніше, дає нам відчутти безглуздість життя й породжує тугу за його осмисленням: живемо, щоб над чим-небудь працювати, прагнути до чогось, а трудимось, турбуємось прагнемо – для того, щоб жити" [6: 147].

Е. Чоран зі смутком міркує відносно постійної стурбованості щодо досягнення мети життя, відтак "куди не глянь, усі чогось хочуть; маскарад прискорених кроків до жалюгідних чи прихованих цілей; сутичка прагнень, усі хочуть; натовп хоче; тисячі тягнуться до невідомо чого" [5: 39] й почасти "...сама ця мета не має сенсу, або принаймні залишається невирішеним і сумнівним питанням про її "осмисленість", усе людське життя набуває ознак безглузлого кружіння білки в колесі, набору беззмістовних дій, які неочікувано, безвідносно до цієї мети, що ставить людина, і тому також без усякого сенсу обриває смерть" [5: 146].

Інші припускають, що сенс життя в тому, щоб позитивно змінювати світ, роблячи внесок у загальне благо суспільства або залишаючи плідний

творчий спадок. Так, С. Франк уважає, що безглуздом є життя, яке присвячене майбутнім поколінням, ідеї, ідеалу, бо, сенс життя, "знайдений через співучасть у великій спільній справі, яка повинна врятувати світ, необґрунтований" [6: 138]. Підтримуючи міркування С. Франка, Й. Гесен стверджує, що служіння спільноті не є найвищою метою, до якої має прагнути людина, оскільки самовдосконалення людини є пріоритетною ціллю людини. Далєбї, "самовдосконалення (...) означає пряме заперечення культу власного "я", еґоїзму, бо заразом воно означає й реалізацію соціальної людини, спільнісної людини в нас" [3: 24].

Релігійні та духовні вірування також пропонують різні відповіді на питання сенсу життя. Причому багато релігій вважають, що сенс життя полягає в служінні вищій силі або досягненні просвітлення. Слушною є думка Й. Гесена, що "не кожна людина спроможна й не кожна зобов'язана присвятити себе мистецтву чи науці, реалізувати логічні й естетичні цінності. Але кожна може і повинна реалізувати цінності етичні, стати доброю, шляхетною людиною, високоморальною особистістю" [3: 26]. Мислитель правомірно зауважує, що "...пошуки сенсу життя є завжди боротьба за сенс проти позасенсовістю, і не в пасивному міркуванні, а лише в подвигу боротьби можемо дістатися до сенсу, утвердити його в собі, зробити його сенсом свого життя і тим самим побачити його чи повірити в нього" [3: 193]. Подвиг боротьби суттєво прирощує сенс життя українського народу.

Зрештою, сенс життя є глибоко особистим і суб'єктивним питанням, і кожна людина сама має знайти своє розуміння сенсу життя. Це є подорож самопізнання, яка потребує рефлексій, досліджень й відкритого розуму. Саме тому Й. Гесен закликає: "Стань тим, ким ти є" [3: 13], бо "Воістину! Перед кожним стоїть образ того, чим він має стати, і доки він цим не став, цілковитого спокою йому не знати" [3: 21]. У години лихоліття сенс життя

явно не полягає "...у гонитві за грїшми, у досягненні якомога блискучішого становища, у якомога повнішому задоволенні бажань" [3: 20].

А. Шюц і Т. Лукман вважають, що соціальна дія людини є прикладом раціональної поведінки, що визначає життєвий проект з урахуванням цілей та засобів досягнення мети [8]. Поведінка росіян позбавлена прикладів раціональної поведінки, вона не проектує їх ніяк у майбуття. В. Франкл зазначає, що людина, – це "...істота, яка постійно приймає рішення, що вона таке. Це істота, яка винайшла газові камери, але й істота, яка йшла у ці газові камери з гордо піднятою головою, з молитвою на устах" [7: 155]. Потяг до осмислення свого життя є засадничим принципом людського буття, отже притомна людина передусім прагне знайти й здійснити сенс свого життя, а вже "...потреба у соціальній позиції або прагнення влади, з одного боку, і принцип насолоди, або, інакше кажучи, спрямування до насолоди, з іншого, – є похідними від головного інтересу людини – її потягу до смислу" [7: 57]. Притомна сучасна людина прагне уникати тотальної форми організації життєвого простору, яка чинить репресивний вплив на самодостатню особу. Така людина прагне досягнути буттєвої свободи, самореалізації в індивідуальному та соціальному бутті. В добу глобалізації відсоток таких людей зростає, у тому числі й в Україні.

Українці перебувають в осерді екзистенційного питання, питання їх власного виживання, яке дотичне до існування усієї цивілізації. Однак, навіть у таких умовах, ми покликані шукати сенс життя, бо пошук сенсу життя сприяє тому, що людина віднаходить власне коріння, яке сприяє переборенню відчуття беззмістовності життя, особливо у час війни. Участь у спільній справі суттєво прирощує сенс життя людини. Автор статті у своїй роботі "Концептуалізація сенсу життя у некласичних філософських підходах: соціально-

антропологічний контекст" підкреслює, що процес прирощення та дарунок смислів збагачує сенс життя людини й гарантує людині повноту буття. Процес прирощення смислів вимагає духовних зусиль та вольових прагнень "бути і жити" [4]. У житті людина переживає багато точок згину, "складок" (Ж. Дельоз), тобто поворотних моментів життя, які кардинально трансформують її життєву історію та навіть історію цілого народу. Кризові моменти життя або неочікувані кардинальні зміни життя можна назвати точками сингулярностей, які ми маємо пройти з гідністю.

Соціальні й дискурсивні форми домінування та гордині, які сьогодні демонструє Росія загалом притаманні традиційним суспільствам і культурам. Вони є чинником приниження людини і насильства над нею. У результаті чого відбувається розпорошення смислового обрису буття, провокуючи його метафізичне "осідання", що веде до відчуття абсурду й втрати сенсу життя. Війна є абсурдним явищем в контексті ліберальних цінностей. Саме тому Європа на боці України. Певна загальна орієнтація, точка відліку українців – це дорога перемоги, яка визначає майбуття багатьох народів. Перемога України визначає не лише те, ким мають стати українці. Україна зокрема вирішує, чим стане світ і яким він буде. Українцям і світові загалом належить з гідністю пройти свої точки сингулярностей.

Усьому притомному глобалізованому світу належить триматися дискурсивно-етичних практик "відповідального життя", заради того, щоб з гідністю прийняти усі ці карколомні події. Притомний світ сьогодні більш явно артикулює смислові спонуки сенсо-

розуміння, які трансформуються на рівні спільних ідей у репрезентативну й дискурсивну семантику, яка вбудовує зокрема український досвід в епістемні контексти культури європейського життєсвіту, сприяє розгортанню солідарної мисленнево-дискурсивної та логічної матриці.

Солідарність притомних уможливає збереження цивілізаційних форм життя, орієнтованих на визнання цінностей здійснення індивідуальної свободи людини, її неповторності і покликання, орієнтованих на пошук онтологічних та етичних засад відповідальності людини за життя як таке.

Висновки. Буття у смисловому відношенні передує життю та виступає його абсолютною, безумовною умовою. Пересічній людині найважче у ситуації владного насилля, бо її світовідчуття людини, яка потрапила в лавину історичних подій загострене болем, стражданнями, втратами, страхом, смертю тощо. Українці в умовах війни перебувають в осерді екзистенційного питання, питання їх власного виживання, яке дотичне до існування усієї цивілізації.

Очевидна втрата фундаментального сенсу життя під впливом новітніх інформаційно-комунікативних технологій, цифровізації суспільства, в умовах глобалізованого світу вимагає розмови про важливість конституювання сенсу. Сенс життя ідентифікується нами як інтегративна засада смислів людського буття й сенсів людського життя, горизонтально конституюваних, які упорядковують зміст людської свідомості, інтегрують почування, рефлексії та дії в єдине усвідомлене переживання смислового потоку, проєктуючи майбуття.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арент Х. Джерела тоталітаризму. Київ: Дух і літера, 2005. 584 с.
2. Вино і філософія. Симпозіум думки і келиха. Київ: Темпора, 2010. 368 с.
3. Гессен Й. Сенс життя. Київ: Пульсари, 2009. 134 с.
4. Сафонік Л. М. Концептуалізація сенсу життя у неklasичних філософських підходах: соціально-антропологічний контекст: дис. ... д-ра філос. наук : 09.00.03. Львів, 2017. 398 с.
5. Сьоран Е. (Чоран). Допінг духу: есеї. Київ: Грані-Т, 2011. 184 с.

6. Жеребило І. В. Франк С. Сенс життя. Проблема сенсу в житті української середньовічної філософії. Львів: ЛБІ НБУ, 2004. С. 121–223.

7. Phenix H. P. *Realms of meaning: a philosophy of the curriculum for general education.* New York: McGraw-Hill, 1964. XIV, 391 p.

8. Royce J., Powell A. *Theory of personality and individual differences: factors, systems and processes.* New York: Prentice-Hall, 1983. 304 p.

REFERENCES (TRANSLATED&TRANSLITERATED)

1. Arent, H. (2005). *Dzherela totalitaryzmu.* [Sources of totalitarianism]. Kyiv: Dukh i litera (in Ukrainian).

2. Vyno i filosofiiia. *Symposium dumky i kelykha.* (2010). [Wine and philosophy. Thought and glass symposium]. Kyiv: Tempora (in Ukrainian).

3. Hessen, Y. (2009). *Sens zhyttia.* [Meaning of life]. Kyiv: Pulsary (in Ukrainian).

4. Safonik, L. M. (2017). *Kontseptualizatsiia sensu zhyttia u neklasychnykh filosofskykh pidkhodakh: sotsialno-antropolohichni kontekst.* [Conceptualization of the meaning of life in non-classical philosophical approaches: socio-anthropological context]. *Dys. ... d-ra filos. Nauk: 09.00.03.* Lviv (in Ukrainian).

5. Soran, E. (Choran). (2011). *Dopinh dukhu: esei.* [Doping the Spirit: Essays]. Kyiv: Hrani-T (in Ukrainian).

6. Zherebylo I. V. (2004). Frank S. *Sens zhyttia.* [Meaning of life]. *Problema sensu v zhytti ukrainskoi serednovichnoi filosofii.* Lviv: LBI NBU. S. 121–223 (in Ukrainian).

7. Phenix, H. P. (1964). *Realms of meaning: a philosophy of the curriculum for general education.* New York: McGraw-Hill (in English).

8. Royce, J., Powell, A. (1983). *Theory of personality and individual differences: factors, systems and processes.* New York: Prentice-Hall (in English).

Receive: March 28, 2024

Accepted: April 25, 2024